

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ІСТОРІЯ КНИГИ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Бібліотечна справа”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ІСТОРІЯ КНИГИ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Бібліотечна справа”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

Укладач: **В. І. Чорній** – викладач Тульчинського училища культури

Рецензенти: **Г. С. Проценко** – голова циклової комісії бібліотечних дисциплін Житомирського училища культури і мистецтв
Т. М. Бутинець – голова циклової комісії бібліотечних дисциплін Львівського державного училища культури і мистецтв

Відповідальний за випуск: **Т. Ф. Стронько**

Редактор: **Є. Д. Колесник**

Свідоцтво ДК № 103

Видавництво «Нова Книга»
м. Вінниця, вул. Квятека, 20
(0432) 52-34-80, 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Програма з дисципліни “Історія книги” складена у відповідності до нового навчального плану для училищ культури.

Програма призначена для підготовки молодших спеціалістів зі спеціальності “Бібліотечна справа”. На вивчення дисципліни відводиться 54 години: з них 34 години – лекційні заняття, 20 годин на самостійне опрацювання тем.

Мета вивчення дисципліни:

- надати студентам теоретичні знання з історії розвитку зарубіжної і вітчизняної книги;
- закласти основи знань із становлення та розвитку бібліотек;
- сприяти формуванню у студентів історичного мислення, високих моральних якостей;
- розвивати вміння вільно і невимушено розповідати про книги;
- розширювати професійний кругозір студентів;
- розвивати уміння застосовувати набуті знання;
- виховувати патріотизм і повагу до інших народів;
- прищеплювати любов та повагу до обраної професії.

В оглядових темах повідомляються найбільш суттєві відомості про виникнення та розвиток книги в цілому, історію розвитку рукописної книги та книгодрукування, розкривається історичний процес створення бібліотек.

Програма складена з урахуванням міждисциплінарних зв'язків (історія України, всесвітня історія, література, соціальні комунікації, документознавство).

Розподіл навчальних годин орієнтовний. Не виходячи за межі загальної кількості годин на дисципліну, викладач може змінювати кількість навчальних годин на ту чи іншу тему, визначати теми для самостійної роботи студентів.

Тематичний план

№	Назва теми	Кількість годин		
		Всього	Аудит.	Самост.
1	Вступ. Завдання та зміст курсу.	2	2	
2	Тема 1. Історія книги – складова частина історії культури.	4	2	2
3	Тема 2. Виникнення та розвиток писемності.	2	2	
4	Тема 3. рукописна книга в Стародавньому Світі.	2	2	
5	Тема 4. Книга в античному суспільстві.	2	2	
6	Тема 5. Зародження перших бібліотек у державах найдавніших цивілізацій.	2	2	
7	Тема 6. Книга в епоху Середньовіччя.	4	2	2
8	Тема 7. Рукописна книга Київської Русі.	2	2	
9	Тема 8. Книги та бібліотеки епохи Відродження.	2	2	
10	Тема 9. Розвиток європейського книгодрукування в XVI–XVII ст..	2	2	
11	Тема 10. Книжкова справа на Русі XIV–XV ст.	2	2	2
12	Тема 11. Початок книгодрукування у слов'ян.	2	2	
13	Тема 12. І.Федоров і П. Мстиславець – великі книгодрукарі і просвітителі.	2		2
14	Тема 13. Книгодрукування на українських землях XVI–XVIII ст.	2	2	
15	Тема 14. Бібліотеки Російської держави XVI–XVIII ст.	2		2
16	Тема 15. Розвиток книгодрукування на Україні і в Росії в XVIII–XIX ст.	2	2	
17	Тема 16. Бібліотеки та бібліотечна справа в XVIII–XIX ст.	4	2	2
18	Тема 17. Книга на Україні у XX ст.	6	4	2
19	Тема 18. Історія розвитку бібліотекознавства.	2	2	
20	Тема 19. Бібліотеки Вінниччини.	4	2	2
21	Тема 20. Найбільші бібліотеки світу та України.	2	2	
	Підсумкове заняття.			
Всього		54	34	20

Зміст програми

Вступ

На вступному занятті слід ознайомити студентів зі змістом та об'ємом курсу історії книги в повному обсязі. Важливо також розкрити роль та місце історії книги для студентів як майбутніх бібліотекарів. Вказати на значення книги і в той же час наголосити на її інформативній, розвиваючій та виховній ролі.

Тема 1. Історія книги – складова частина історії культури

Зміст теми

Поняття “культура”. Складові культури. Книга як продукт матеріального і духовного життя суспільства. Зародження та розвиток книги нерозривно пов'язаний з розвитком суспільства. Прогресивний розвиток суспільства, його зростаючі інтелектуальні запити заставляють удосконалювати технологію виробництва книги і організацію її розповсюдження.

Студент повинен знати:

- визначення понять “культура”, “книга”, “бібліотека”.

Студент повинен вміти:

- розрізняти книгу як продукт матеріального і духовного життя суспільства; вміти визначити значення книги у розвитку суспільства.

Тема 2. Виникнення та розвиток писемності

Зміст теми

Передумови виникнення письма. Предметне письмо – найдавніший тип дописемної передачі інформації. Вузликоче письмо кіпу. Письмо ірокезів – вампум. Паличкове письмо.

Піктографія чи малюнкове письмо – перша спроба спілкуватись за допомогою накреслених знаків. Логографічне чи ідеографічне письмо – система позначення предметів і понять. Складове письмо – фонографічне письмо, яке передає мову в її звуковому оформленні.

Студент повинен знати:

- особливості різних форм передачі інформації.

Студент повинен вміти:

- розрізняти дописемні і писемні форми передачі інформації; аналізувати історичні факти, спираючись на отримані знання.

Самостійна робота

- Опрацювати літературу з даної теми.
- Заповнити таблицю, в якій навести приклади застосування дописемних форм передачі інформації та використання їх у теперішній час.

Тема 3. Рукописна книга в Стародавньому світі.

Зміст теми

Передумови виникнення письма у країнах Стародавнього світу. Навчання грамоти та письма. “Кам’яні книги” – епіграфічні пам’ятки писемності. Перші глиняні книги Месопотамії. Єгипет – виробник папірусу, головного матеріалу для письма. Форма стародавньої книги – сувій. Засоби письма. Тематика книг. Розповсюдження книг.

Студент повинен знати:

- передумови виникнення письма; особливості епіграфічних пам’яток писемності; особливості і відмінні риси перших рукописних книг.

Студент повинен вміти:

- визначити передумови виникнення рукописних книг; охарактеризувати і порівняти книги Месопотамії та Єгипту.

Тема 4. Книга в Античному суспільстві

Зміст теми

Античність відкрила нову сторінку в історії книги. Грецьке алфавітне письмо. Матеріал для письма. Винайдення пергаменту. Переваги пергаменту над папірусом. Історичне значення пергаменту. Книга-кодекс як прототип сучасної книги. Розповсюдження книг; зародження книжкової торгівлі.

Студент повинен знати:

- шлях створення книг в античному суспільстві; особливості винайдення пергаменту, його історичне значення.

Студент повинен вміти:

- визначити переваги пергаменту над папірусом; охарактеризувати винайдення книги-кодексу; визначити роль і значення античної книги в розвитку книжкової справи.

Тема 5. Зародження перших бібліотек у державах найдавніших цивілізацій

Зміст теми

Перші бібліотеки Єгипту та Шумеру як архіви для збереження документів. Бібліотечна справа Месопотамії. Найбільша бібліотека асирійського царя Ашшурбаніпала. Бібліотеки Китаю.

Розвиток античних бібліотек. Бібліотеки Еврипіда, Платона і Аристотеля. Олександрійська бібліотека – найбагатша бібліотека античності. “Піканеси” Калімаха – спроба бібліографічного опису фонду. Система класифікації фонду. Пергамська бібліотека.

Публічні бібліотеки Греції і Риму. Антична бібліотека як джерело науки, культури і просвіти.

Студент повинен знати:

- шлях створення перших бібліотек стародавнього світу; особливості бібліотек Месопотамії, Єгипту, та Китаю; особливості розвитку античних бібліотек.

Студент повинен вміти:

- визначити особливості та відмінні риси створення бібліотек у Стародавньому світі та Античності; охарактеризувати Олександрійську та Пергамську бібліотеки; визначити значення бібліотеки античності у розвитку суспільства.

Тема 6. Книга в епоху Середньовіччя

Зміст теми

Термін “середні віки”. Роль Середньовіччя в історії культури. Західноєвропейська рукописна книга. Монастирі – центри культури в ранньому Середньовіччі. Скрипторій – майстерня по переписуванню книг. Скрипторії та школи при дворі Карла Великого. Створення ви-

щих навчальних закладів, університетів, їх роль в історії книги. Об'єднання майстерень в цехи, гільдії. Виникнення книжкового ринку. Розповсюдження палімпсестів.

Візантійська рукописна книга. Елементи оформлення книги. Робота візантійських палітурників.

Книга у південних і західних слов'ян. Створення слов'янської азбуки Кирилом та Мефодієм.

Писемність і книга на арабському Сході. Армарії – бібліотеки середньовіччя. Екслібрис – особистий знак власника бібліотеки. Зберігання книг: бібліотеки університетів. Приватні бібліотеки.

Студент повинен знати:

- особливості Середньовіччя в історії культури; основні поняття та визначення даного періоду; особливості розвитку книжкової культури при монастирях; особливості книжкової культури в західноєвропейських країнах, Візантії, країнах арабського Сходу та західних слов'ян.

Студент повинен вміти:

- охарактеризувати роль Середньовіччя в історії культури; визначити поняття, що відносяться до даного періоду; розрізнити і аналізувати західноєвропейську, візантійську, західнослов'янську та східно-арабську книги.

Тема 7. Рукописна книга Київської Русі

Зміст теми

Розвиток писемності на Русі та її види. Київська Русь одна із найграмотніших країн Європи. Роль Ярослава Мудрого в історії книги. Створення шкіл. Берестяні грамоти. Монастирі і соборні церкви – центри літературної творчості, переписування та розповсюдження книг. Нестор Літописець – основоположник руської історичної науки.

Перші пам'ятки писемності. “Остромирове Євангеліє” – пам'ятник високого рівня книжкової справи, великої майстерності книгописців і оформлювачів книги. “Ізборники Святослава”

Студент повинен знати:

- шлях розвитку письма на Русі та його види; особливості створення рукописних книг на Русі.

Студент повинен вміти:

- охарактеризувати вплив Ярослава Мудрого на розвиток книги; довести, що Київська Русь одна із найграмотніших країн Європи; порівняти і аналізувати перші рукописні книги.

Самостійна робота

- Бібліотеки Київської Русі. Бібліотеки монастирів та особисті бібліотеки.
- Опрацювати літературу з теми. Скласти конспект.

Тема 8. Книги та бібліотеки епохи Відродження

Зміст теми

Епоха Відродження – переломний період в історії книги. Ксилографічне друкування. Історичні передумови винайдення книгодрукування. Йоганн Гутенберг, його винахід друкування рухливими літерами. Перша друкована книга – “Біблія” Йоганна Гутенберга. Інкунабули та їх вивчення. Розповсюдження книгодрукування в країнах Європи. Особисті бібліотеки Франциска Петрарки, Ніколо Ніколя, Казімо Медичі. Бібліотека Ватикану.

Студент повинен знати:

- особливості розвитку книжкової справи в період епохи Відродження; особливості ксилографічного друкування; особливості винайдення книгодрукування Йоганном Гутенбергом; особливості розвитку бібліотек.

Студент повинен вміти:

- визначати передумови винайдення книгодрукування; охарактеризувати винахід Йоганна Гутенберга; оцінювати історичні факти та діяльність людей, спираючись на отримані знання; самостійно опрацювати і аналізувати інформацію з різних джерел.

Самостійна робота

- Особливості історичного розвитку книжкової та бібліотечної справи в період епохи Відродження.
- Опрацювати документи з даної теми. Скласти конспект.

Тема 9. Розвиток європейського книгодрукування в XVI–XVII ст.

Зміст теми

Особливості книгодрукування XVI–XVII століття: книгодрукування на місцевій мові; змінилась тематика друкованих видань; зросла кількість книг наукового змісту. Жанри друкованої продукції. Розповсюдження книг. Видання спеціальних ярмаркових каталогів. Створення енциклопедій та словників. Розвиток картографії. Г. Мекгатор – найвеличезніший картограф XVI ст. Зародження періодичних видань. Цех “записувачів новин” у Венеції.

Студент повинен знати:

- особливості розвитку книгодрукування; жанри друкованої продукції; особливості розповсюдження книг; особливості створення енциклопедій, географічних карт та періодичних видань.

Студент повинен вміти:

- розрізняти друковану продукцію за жанрами; оцінювати історичні факти, спираючись на отримані знання.

Тема 10. Книжкова справа на Русі XIV–XV ст.

Зміст теми

Особливості книжкової справи на Русі.

Пам’ятки книжкової писемності. Мануфактурне виробництво книги. Матеріал для письма. Види письма: устав, напівустав, скоропис та декоративне письмо в’язь.

Майстри оформлення книг: Феофан Грек, Андрій Рубльов, Діонісій. Монастирські бібліотеки. Комплектування бібліотек.

Студент повинен знати:

- особливості книжкової справи на Русі; види письма; основні пам’ятки книжкової писемності; особливості комплектування бібліотек.

Студент повинен вміти:

- охарактеризувати розвиток книжкової справи на Русі; розрізняти види письма; аналізувати роботу монастирських бібліотек.

Тема 11. Початок книгодрукування у слов’ян XV–XVI ст.

Зміст теми

Запровадження книгодрукування у західних слов’ян – поляків і чехів. Перша друкована книга у чехів, “Хроніка Троянська”, національною чеською мовою. Мандрівні друкарні. Заснування постійної друкарні Швайпольтом Фіолем. Його слов’янські кириличні видання у Польщі.

Книгодрукування в Білорусії. Видавнича діяльність Франциска Скорини.

Загальна характеристика книжкової справи у Московській державі до початку книгодрукування. Анонімні типографії та видання.

Студент повинен знати:

- особливості книгодрукування у слов’ян; відмінні риси діяльності Швайпольта Фіоля та Франциска Скорини; особливості анонімних типографій та видань.

Студент повинен вміти:

- охарактеризувати книгодрукування у слов’ян; охарактеризувати перші кириличні видання; визначити роль людського фактора в історії книги.

Самостійна робота

- Особливості початкового періоду книгодрукування у слов’ян XV–XVI ст.
- Опрацювати літературу з теми. Скласти конспект.

Тема 12. І. Федоров і П. Мстиславець – великі книгодрукарі та просвітителі

Зміст теми

І. Федоров та П. Мстиславець – першодрукарі Московської держави. 1 березня 1564 року – початок книгодрукування. “Апостол” 1564 р. – визначний твір друкарського мистецтва. Перше і друге видання “Часослова”. Причини від’їзду із Москви.

Видавнича діяльність у Литві. Перша книга у Заблудові “Учительське Євангеліє”. Від’їзд П. Мстиславця у Вільно. Псалтир з Часословом – друге заблудівське видання І. Федорова.

Діяльність І. Федорова у Львові. Львівське видання “Апостола”. “Грамматика” – перша друкована книга світського змісту, призначена для швидкого дитячого навчання.

Діяльність І. Федорова у Острозі. Острозькі видання. “Острозька Біблія” – шедевр типографського мистецтва.

Студент повинен знати:

- особливості книговидавничої діяльності І. Федорова;
- видання І. Федорова; основні дати видавничої діяльності.

Студент повинен вміти:

- визначати роль людського фактора в історії книги; порівняти московське і львівське видання “Апостола”;
- охарактеризувати видавничу діяльність І. Федорова на Україні.

Тема 13. Книгодрукування на українських землях XVI–XVIII ст.

Зміст теми

Друкарська справа на західноукраїнських землях. Друкарство у Львові після І. Федорова. Діяльність Львівського братства. Видання Острозької друкарні. Друкарська діяльність у Львові Михайла Сльозки. Мандрівні друкарні.

Осередки книгодрукування на Східній Україні. Початковий період книгодрукування в Києві. Київська лаврська друкарня.

Студент повинен знати:

- особливості розвитку друкарської справи в Україні; продовжувачів книгодрукарської діяльності І. Федорова.

Студент повинен вміти:

- пояснювати історичні факти; аналізувати діяльність осіб, спираючись на отримані знання; самостійно аналізувати інформацію з різних джерел знань.

Самостійна робота

- Особливості книгодрукування на українських землях XVI–XVIII ст.
- Опрацювати матеріал з даної теми. Скласти конспект.

Тема 14. Бібліотеки Російської держави

Зміст теми

Основний книжковий центр – Москва. Створення спеціальних бібліотек. Розширення бібліотек при навчальних закладах. Особисті бібліотеки. Відкриття перших книжкових крамниць. Реформи Петра I, державні постанови про бібліотеки. Створення першої публічної бібліотеки в Москві.

Бібліотека Академії наук. Роль М. В. Ломоносова у створенні бібліотеки при Московському університеті. Відкриття публічних бібліотек у губернських містах.

Студент повинен знати:

- особливості створення спеціальних бібліотек; відмінні риси реформ Петра I; роль М. Ломоносова у створенні університетської бібліотеки.

Студент повинен вміти:

- аналізувати історичні події на основі альтернативних поглядів на проблеми; оцінювати історичні факти, спираючись на отримані знання.

Тема 15. Розвиток книгодрукування в Україні та Росії у XVIII–XIX ст.

Зміст теми

Друкарня Почаївської лаври. Книгодрукування Києво-Печерської лаври. Переслідування української книги. Типографська контора при Московському Синоді.

Гражданське книгодрукування в Росії. Укази про типографську справу. Видавнича діяльність М. І. Новикова.

Гражданські друкарні на Україні. Українські видання в друкарнях Москви і Петербурга.

Студент повинен знати:

- особливості книгодрукування Києво-Печерської лаври; особливості переслідування української книги; видавничу діяльність М. Новикова.

Студент повинен вміти:

- узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб, спираючись на отримані знання на основі альтернативних поглядів на проблеми.

Самостійна робота

- Особливості книгодрукування в Україні та Росії у XVIII–XIX ст.
- Опрацювати літературу з даної теми. Скласти конспект.

Тема 16. Бібліотеки і бібліотечна справа в XVIII–XIX ст.

Зміст теми

Бібліотеки Львівського та Київського братств. Бібліотеки Києво-Могилянської академії. Розвиток публічних безкоштовних бібліотек. Суrowий контроль за бібліотеками. Розпорядження Миколи I щорічно перевіряти каталоги бібліотек. Відкриття бібліотек за участі письменників. Бібліотечна діяльність Б. Грінченка. І. Франко та його бібліотека. Публічні бібліотеки у губернських повітових містах. Відкриття філій чи відділень на окраїнах міст. Безкоштовні народні бібліотеки для робітників і селян. Університетські бібліотеки. Розвиток бібліотекознавчої думки.

Студент повинен знати:

- особливості діяльності братських бібліотек; основні відомості про створення публічних безкоштовних бібліотек; коло письменників, які сприяли створенню бібліотек.

Студент повинен вміти:

- оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі розвитку книги з позиції загальнолюдських цінностей.

Тема 17. Книга на Україні у XX ст.

Зміст теми

Вплив революції 1905 р. на українське книгодрукування. Причини розбалансування видавничої справи в Україні. Головліт як чинник придушення інакодумства в друкарській справі. Формування типології видавництва. Структура українського книговидавництва напередодні розвалу Радянського Союзу.

Законодавчі документи у галузі книговидавництва та бібліотечної справи. Становлення законодавчої бази. Перші законодавчі акти радянської влади, Декрети, Постанови у галузі книговидавництва. Законодавчі документи України 90-х років. Закони “Про обов’язкові примірники до-

кументів”, “Про бібліотеку і бібліотечну справу”, “Про державну підтримку книговидавничої справи”(2003р.)

Студент повинен знати:

- особливості розвитку книгодрукування в роки Радянського Союзу; типологію видавництв; законодавчі документи у галузі видавничої та бібліотечної справ.

Студент повинен вміти:

- аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність органів, спираючись на отримані знання на основі альтернативних поглядів і проблем.

Самостійна робота

- Законодавчі документи незалежної України у галузі книговидавництва та бібліотечної справи.
- Опрацювати тему, використовуючи різні джерела знань: документи, періодичні видання. Скласти конспект теми.

Тема 18. Історія розвитку бібліотекознавства

Зміст теми

Перші писані джерела в галузі бібліотекознавства в Стародавньому світі. Вимоги до розташування літератури в працях Г. Хоттінгера XVII ст. Мартін Шретінгер – систематизатор знань про бібліотеки і бібліотечну справу, вперше використав термін “бібліотекознавство”. Розвиток українського бібліотекознавства припадає на початок XX ст. К. І. Рубинський та Л. Б. Хавкіна.

І Всеукраїнський бібліотечний з’їзд в Харкові.

Ю. О. Мелешко, Д. А. Балик, Н. Я. Фрідьєва – фундатори української школи бібліотекознавства.

Книжно-бібліотечна спеціалізація при Харківському інституті народної освіти. Перший в Україні бібліотечний факультет. Відкриття філій в Києві та Одесі.

Студент повинен знати:

- основні історичні праці в галузі бібліотекознавства; особливості розвитку українського бібліотекознавства; особливості підготовки професійних кадрів бібліотечної справи.

Студент повинен вміти:

- оцінювати події та діяльність осіб в історичному процесі розвитку бібліотекознавства.

Самостійна робота

- Особливості підготовки професійних кадрів бібліотечної справи.
- Опрацювати різні джерела знань: документи, науково-популярну літературу, періодичні видання. Скласти конспект.

Тема 19. Бібліотеки Вінниччини (Вашої області)

Зміст теми

Створення бібліотек на Вінниччині. (У вашій місцевості)

Історія створення та розвитку Обласної універсальної наукової бібліотеки вашого міста. Центральні бібліотеки області. Історія створення сільських бібліотек.

Студент повинен знати:

- особливості створення бібліотек своєї місцевості; особливості створення та розвитку обласної бібліотеки.

Студент повинен вміти:

- аналізувати, узагальнювати історичні факти; скласти конспект; використовуючи різні джерела знань, самостійно добувати історичну інформацію за темою.

Самостійна робота

- Особливості створення та розвитку Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва. Особливості створення бібліотек своєї місцевості.
- Виконання індивідуальних завдань. Працювати з усіма доступними джерелами. Навчитись самостійно добувати історичну інформацію.

Тема 20. Найбільші бібліотеки світу та України

Зміст теми

Історія створення найбільших бібліотек світу.

Бібліотека Конгресу США, Бібліотека Британського музею: основні етапи розвитку.

Історія створення Національної Парламентської бібліотеки; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.

Книжкова палата України – центр державної реєстрації та обліку творів друку.

Студент повинен знати:

- історію створення найбільших бібліотек України; особливості історичного розвитку найбільших бібліотек світу.

Студент повинен вміти:

- використовувати різні джерела знань: документи, науково-популярну літературу, періодичну пресу; аналізувати інформацію з різних джерел знань; скласти конспект.

Самостійна робота

- Найбільші бібліотеки світу.
- Опрацювати літературу з теми. Скласти конспект. Виконати індивідуальні завдання.

Література

1. *Анушкин А.* Тайны старопечатной книги: Поиски, находки, загадки. – Симферополь, 1972. – 128 с.
2. *Баренбаум И. Е.* История книги. 2-е изд., перераб. – М.: Книга, 1984. – 248 с.
3. *Березок Н.* Бібліотечна освіта в Україні (Сторінки Історії) // Бібліотечний вісник. №1. – 2000. – С. 32–35.
4. Бібліотекознавство: Теорія, історія, організація діяльності бібліотек. – Х.: Основа, 1993. – 196 с.
5. *Білодід О.* Пересопницьке Євангеліє і клятва президента Л. Кравчука / О. Білодід, О. Бражник. – К.: МП “Фотовідеосервіс”, 1992. – 36 с.
6. *Владимиров Л. И.* Всеобщая история книги: Древний мир. Средневековье. Возрождение. XVII век. – М.: Книга, 1988. – 312 с.
7. *Герчук Ю. Я.* История графики и искусства книги: Учебн. пособ. для студ. вузов. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 320 с.
8. *Дубовина Л. А.* Історія Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського 1918–1941 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – К.: НБУВ, 2001. – 336 с.
9. История книги / Под ред. А. А. Говорова, Т. Г. Куприяновой. – М.: Светотон, 2001. – 400 с.
10. Искусство книги Франциска Скорины. – М.: Книга, 1990. – 208 с.
11. Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” // Бібліотечний вісник. №2. – 1995. – С. 1–5.
12. *Запаско Я. П.* Орнаментальне оформлення української рукописної книги. – К.: Вид. АН України, 1997. – 184 с.
13. Книга і друкарство на Україні. – К.: Наукова думка, 1999. – 316с.
14. Книги громадського друку, видані на Україні XVIII – перша пол. XIX ст.: Каталог. – Х.: Кн. палата УРСР, 1990. – 296с.
15. Книговедение: Энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1982. – 664с.
16. *Ковальчук Г.* Книжкові пам'ятки в бібліотечних фондах: Критерії відбору та видання: На виконання Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів // Бібліотечна планета : Додаток. № 2. – 2001. – № 1–5.
17. *Логвин Г. Н.* З глибин: гравюри українських стародруків: XVI–XVIII ст. – К.: Дніпро, 1990. – 406 с.
18. *Немировский Е. Л.* Мир книги: С древнейших времен до начала XX века. – М.: Книга, 1986. – 288 с.
19. Общество и книга: от Гуттенберга до Интернета. – М.: Традиция, 2001. – 280 с.
20. *Памфіл Юркевич* З рукописної спадщини. – К., 1999. – 328 с.
21. Правові та нормативні документи із видавничої справи: Тематична добірка / Уклад. Г. М. Плиса. – К.: Кн. палата України, 1999. – 52с.
22. *Талалакина О. И.* История библиотечного дела за рубежом: Учебн. для библ. фак-тов ин-тов культуры. – М.: Книга, 1992. – 272 с.
23. *Тимощик М.* Історія видавничої справи. – К., 2002. – 200 с.
24. *Федотова О.* Цензура друкованих видань в Україні на останньому етапі свого існування (1985–1990): Джерелознавчий аспект // Вісник Книжкової палати. – 200